

ODAHNULI SMO U GRUŠĆU

Već od Klasnića na Baniji, nakon, što smo dobro uzdrмали uparadenu 369. legionarsku diviziju, osetili smo kobnu reč »odbrana«. Ta reč partizana, čoveka lakog kao ptica, opominje na iznenadnu zamku, na kavez. To smo sada osetili i mi, borci 7. banijske brigade.

Te prve odbrane još i nisu bile tako neugodne. Tek u Krajini, na Hrgaru, na Jedoviku više Lipe, na planini Osječnici, levo od Oštrelja, kad smo ležali, čekali, pucali, odbijali napad, dok je municija kopnila kao proletnji sneg, saznali smo da ponekad borac, ili jedinica od desetine do brigade, ne može da bira zadatak, da dobija ono što želi, već da mora danima, u odbrani, ležati na snegu, u blatu ili na kiši, umoran, gladan, neispavan, i braniti goli život i još više — hiljade života svoje nesretne braće koja je sa nejačadi pokrenuta i prognana sa spaljenih ognjišta i parčeta zemlje hraniteljice.

I do tada se bežalo, bilo gonjeno, spaljivano, streljano i klano, ali se ipak jedan srušeni voz, likvidacija žandarmerijske stanice, desetak zaplenjenih pušaka, a da i ne govorimo o mitraljezu ili čak topu, mogli da ohrabre, da osuše suze i ublaže posledice svake, pa i najgore oluje. A sada je dvadeset hiljada surovih, sitih čudovišta elitne Hitlerove 7. SS divizije i još petnaestak hiljada legionara i domobrana iz NDH, pod komandom švapskih starešina, pokrenulo u očajnu neizvesnost sve one koji su se našli na njihovom putu. Opšti očaj.

Posle Oštrelja došli su i gori dani. Ne samo da su masni banijski žganjci sa mlekom ili kajmakom zamenjeni proljetnom izgadnelom kozetinom i retkim škrobom, uz sve rede i manje oporo parče ovsenog hleba, nego su i pitominu suvih grana hrastova, bukava i zelenila borova smenjivale vrtače sa surim kamenom i crvenicom zemljom.

Kratak predah u Popovićima, pred Glamočkim poljem, bio je nedovoljan da se sumiraju rezultati pretrčanih dana od Petrinje dovdje, da se oprostimo od izbeglica čije su kolone zamicala ka Grahovu i Livnu i od drugova iz Banijskog odreda koji, vraćajući se na Baniju, ne slute da se opraštaju od mnogih zauvek.

Po naređenju da se krene u pravcu Prozora i tamo stigne što pre konačno smo shvatili da od priželjkivanog povratka na Baniju nema ništa i da nam predstoje teški dani. Mećava na putu za Marića košare, na planini Hrbaljini, vratila je jednom 8. brigadu, a nas je, nakon upornog probijanja dovela poluiscrpljene u Malovan pod Kupresom. Odavde je brzim maršem, za dva dana — preko Rilića, Ravnog i Jaklića — brigada stigla 21. februara na padine planine Raduše da brani prilaze skoro oslobođenom Prozoru i ranjenike u njemu. Počeo je njen udeo u epopeji Neretve.

*

U dolinom od Jaklića bataljoni su se popeli na visoravan, ka selima Pidrišu i Mračaju, i zauzeli položaje od ceste, preko tih sela, do ogranaka Raduše — Velike i Male kobile. Visove zapadno posela je 8. banijska, a istočno, na samoj cesti, sadejstvovao nam je jedan bataljon Dalmatinaca; vezu sa nama održavao je lakše nego sa sopstvenom, 1. brigadom.

Naš 1. i 3. bataljon odmah su ovde poseli liniju odbrane, a 2. se smestio nedaleko pozadi, kao rezerva.

Put koji je trebalo da branimo izvirao je negde iz sumaglice od poslednjih kuća Gornjeg Vakufa i išao prvo skoro pravo uz Vrbas, a zatim se, napuštajući reku, krivudavo peo prema nama, da bi posle šumarske kućice ili žandarmerijske stanice (ne sećam se tačno) prešao u serpentine sve do duge, šikarom pošumljene kose Makljen. Tu iza nas, kroz crne grane šikare Makljena, gde se oštro ocrtavala linija preostalog snega, put je na prevoju nestajao i, to smo kasnije videli, oštro krivudajući, spuštao se u prozorsku kotlinu i dalje, dolinom Rame, ka Jablanici i Neretvi.

Prerani jug te, tisuću devetsto četrdeset treće godine, još u februaru je otopio snegove u dolinama na našem putu, ali su se oni zadržali na sumornim visovima i obrublivali ih kao velike, bijele vlasulje.

Spuštajući se od ogranaka Raduše, jedan bezimeni, zubato šiljati greben pružio nam je, bez velikog rekognosciranja, pogodnu zaštitu i tu smo odmah smestili predstraže. Glavnina se, po staroj, proverenoj navici, razmestila u nekoliko kuća zase- laka i odvojenih pojata, koje su po nekom, meni i danas ne- shvatljivom zakonu primale sve borce, ali se činilo da samo jedan više ne bi imao mesta.

Ujutro drugog dana, 22. februara, vedro nebo i zubato sunce dozvolili su da se na brzinu otrebe usput stečene i na- množene vaške i delimično opere gar sa lica, nakupljen od tin- najajuće borovine u čađavim pojatama Hrblijine i Malovana.

Već oko 10 sati je počelo. Jučerašnja predvečernja puc- njava označila je napredovanje grupe »Fogl« od Pavića polja, njen dolazak u Tihomišlje i Planinicu, a dobijena je i nepro- verena vest o ulasku u selo Voljice. Zbog toga nam je stiglo naređenje da ispitamo situaciju i, ako je tačna, napadnemo neprijatelja u Voljicama. Već iskusni banijski partizani poslali su jednu patrolu, koja je konstatovala da u selu nema nikoga i da je vatru zapalila neka grupa partizana, koja je, verovatno, sa isti zadatkom poslata tamo.

Ali, već 23. februara neprijatelj se, tukući po nama iz ar- tiljerije, razvija iz Gornjeg Vakufa i po svim pravilima vojne veštine zauzima neposednuta sela na desnoj obali Vrbasa: Bi- stricu, Vrsi i Zdrimce, a našu kontrapaljbu tumači kao napad, koji se u »dnevnom izvješću« grupe »Fogl« pretvara u »odbij- janje neprijateljske snage južno od G. Vakufa«.

Ujutro 24. februara otpočeo je napad. Artiljerija je po- čela rano, već oko pola sedam, a oko osam došlo je dvanaest »štuka«. Borcima, rasutim po kamenjaru, napad nije naneo nikakve gubitke, ali su neki, u panici, pojeli konzervu i dvopek određene za ceo dan. U ovom pustom kraju snabdevani smo po nekom novom intendantskom propisu čiji su realizatori veoma štedljivo, iz bogatih talijanskih magazina, delili »dnevne ob- roke«. Da nije bilo nešto usputne rezerve, a i dopunskog snab- devanja trampom sa Dalmatincima (po principu: nemački ka- rabin za talijanski, plus nešto konzerve i dvopeka), verujem da bi princip centralizovanog intendantskog snabdevanja u uslo- vima partizanskog rata već onda propao. Na žalost, to se nije desilo, a mi smo, nakon deset dana, magacine u Prozoru palili ili ostavljali protivniku.

Napad neprijatelja bio je vrlo ozbiljan. Posle »štuka« arti- ljerija je još besomučnije dobovala po kamenjaru, a pored

našeg komandnog mesta počeli su da promiču ranjenici. Na najvišoj piramidici grebena, koji je predstavljao prvi i poslednji položaj, prosto kao da prkosi, postavio se naš teški mitraljez i odmah je na sebe privukao vatru čitave baterije haubica. Tek posle pola sata dobivanja oko njega, jedna granata je udarila ne dalje od metra, ali u podnožje. Zbog podignute prašine, dima i kamenja imali smo dojam da je sa mitraljezom i posadom svršeno. No uskoro iz dima su sva trojica sunula nizbrdo, garavi i prašnjavi, ali potpuno nepovređeni, a i mitraljez je, čudom, ostao čitav. Već do podne odbijena su dva napada pešadije, ali je artiljerija i dalje tukla po nama sve dok se od Prozora na Makljenu nisu pojavile naše dve haubice. Ostatak dana protekao nam je u posmatranju artiljerijskog dvoboja. Najpre u vazduhu zašište švapske granate, pa odjeknu iza nas četiri mukle eksplozije. Posle toga, kao odgovor, preleću preko nas naše dvije haubičke granate, čije eksplozije, praćene oduševljenim klicanjem boraca, mnogo jače zatutnje dole u rupi negde pred Vakufom. Već je prošao i peti i šesti švapski plotun bez odgovora odozgo, a mi, sve zabrinutiji, strepeli smo da se nešto nije dogodilo. No, odjednom, ponovo dođe željeni odgovor: visoko iznad nas prošištaše dve granate, a kape razdraganih boraca, uz gromoglasne povike, poleteše uvis. (Kasnije smo saznali da je bilo nestalo municije, pa je trebalo da se doveze.)

Teško je danas setiti se šta se dalje u kome danu događalo. »Štuke« su svako jutro stizale, a vraćale se kasnije i po dva-tri puta. Neprijateljski napadi postajali su svakim danom sve žešći ne samo na sektoru ispred nas nego i na krilima.

Izgubljenih dvesto, tristo pa i petsto metara, jedan, dva ili tri izgubljena grebena, morali su se vraćati noćnim jurišima. Odmarali smo se pred zoru ili po danu, između dva napada. Sedam tenkova ceo dan se mučilo oko metar i po debele bukve oborene na serpentinu da je pomere, odvuku ili sruše niz nasip. Predveče se vratiše neobavljena posla, ali vukući jednog oštećenog pobratima. Komandir Lazić, čija je četa držala položaj iznad ceste i vatrom po tenkovima sprečavala posade da izađu iz njih, zavežu bukvu lancem i tako je odvuku ustranu, odahnuo je uveče izveštavajući me: »Odoše moji svatovi«. Objasnio mi je da je u tim njegovim svatovima bilo sedmoro kola i da su se jedna prevrnula (oštećeni tenk je zbog kvara skoro otišao niza stranu).

Dvadeset petog smo osetili mali predah, ali je sledećih dana počelo još žešće i još jače. Među mnogima, koje su proneli

pored nas, zapamtio sam zamenika komesara čete, malog Mihajlovića. Tek je tri dana bio na dužnosti poginulog prethodnika, kad i njega prenesoše sa razderanim grlom od metka. Drugi je bio miran, veseo čovek, uvek je prvi počinjao pesmu, ime mu niko nije znao; zvali smo ga Bugar, iako je bio čist Banijac. Neke su pokupili prvi predznaci tifusa.

Kratak predah iskoristio sam da odem do Prozora. Trebalo je preuzeti municiju i nešto prezdravelih boraca za popunu. Na povratku u štabu divizije sam video da je situacija teška, da od smene pojačanja ili povlačenja ne može biti ništa. Konjic nije pao, ostaje samo put preko Prenja, a ranjenici se gomilaju u Prozoru i na Jablanici.

Kurir Vrhovnog štaba iz Pratećeg bataljona, simpatičan mladić, saznajući usput da sam Banijac, radosno mi je rekao kako se veseli što i mi Banijci idemo s njima za Srbiju.

Svi ti moji zvanični i nezvanični utisci po povratku u brigadu razbili su i poslednje naše nade i želje. Želeli smo (po-tajno) da se vratimo na Baniju. Želeli smo da dobijemo smenu ili pojačanje, želeli smo da dobijemo više hrane i odmora. Ja sam doneo samo talijansku municiju, a tih pušaka imali smo malo; hranu nisam doneo; desetak prebolelih jedva se vuklo uz prozorske serpentine i nije davalo dojam ozbiljnog pojačanja. Od smene nije bilo ništa, a ni od povratka na Baniju. Uveče su i štab brigade i komandanti bataljona već po mom pogledu shvatili sve. Nama je ostajao samo trokut: Mračaj — Mačkovic — Pidriš sa nekoliko uzastopnih grebena, kamenjara i dva-desetak napuštenih kuća i pojata. Ovde se ostaje.

Prolazili su poslednji dani februara. I dalje su pronosili svakodnevno mrtve i ranjene. Kao prikovani držali smo naša tri sela. Već su rakete u predvečerje padale na Oglavak sve bliže i bliže iza nas. Osma banijska ležeći na visovima levo od nas izveštavala je da se borci smrzavaju. Samo u jednoj noći tri smrznuta. Desno i preko Vrbasa Dalmatinci i Krajišnici dobro su se držali. Čak su u nekom napadu i topove zaplenili, tako da smo sada već slušali naših šest drugih granata kako u plotunu tutnje u jami ispred nas.

»

Prvi dani marta.

Na Oglavku i Vilića-guvnu rešava se sve. Neugodno je već okrenuti glavu levo gore, unazad, gde vatrene zmije raketa

igraju besomučan ples. Mi smo već mirni. Negde na Makljenu tutnje kamioni. Naši užurbano dovlače pojačanja. Krajišnici, kroz proređenu Osmu banijsku, vrše napad za napadom na Vilića-guvno.

Telefonom štab divizije nervozno pita šta ima novog. Na odgovor: »Neprijatelj je na Maloj kobili«, sledi naređenje: »Odmah, po svaku cenu (telefon, na žalost, nekim čudom funkcioniše u tom košmaru) sa rezervom napasti i zbaciti neprijatelja sa Male kobile. Izveštaj podneti« . . .

Jadna rezerva u vidu Jove Cakala, komandanta Drugog bataljona (zamenik poginuo), komesara Slavka Borojevića i zamenika komesara — tada dodeljenog omladinca iz brigade Zdravka Kolara, gleda me upitno. Mala kobila, a prilično veliko i strmo brdo na kome se ugnjezdilo najmanje pedeset sitih Švaba, sa najmanje pet »šaraca«, pruža nam veoma malo perspektive čak ni po »svaku cenu i odmah«.

I dok se mi bespomoćno gledamo, vatreni mlazevi raketa, metar po metar, polako se spuštaju iza naših leđa jarugom i putem od Vilića gumna, pozadi našeg uporišta Pidriša.

Jasno. Nesuđenoj Maloj kobili okrenuli smo leđa i polako, stideći se, krenuli natrag u selo gde smo se na još toplom zgarištu štaba divizije prvi put pošteno ispravali. Druga dva bataljona isto tako su se povukla pod sam Makljen. Te noći, 2/3. marta, štab brigade spavao je na šikari. Neki hladan vetar ledio je kosti i preteći hujao nad šibljem i udaljenim borovima.

Jutro drugog dana započelo je relativno mirno, ali ne zadugo. Ubrzo je počelo i ceo dan je štektalo oko Vilića gumna. Najpre su se Krajišnici nosili čitav dan sa Nemcima, a tek su Crnogorci Nike Strugara doneli odlučujuću prevagu. Predveče su stigli Lunetovi proleter i, posle kraćeg dogovora s nama, prešli u napad. Ta noć, 3/4. marta, ličila je na novogodišnji vatromet. Po deset raketa sustizale su jedna drugu. Sve je krenulo u napad. U jasnom, iako oskudno titrajućem svetlu, rakete svih mogućih boja, štepovanja puškomitraljeza i mitraljeza, muklih udaraca ručnih bombi i duboko reskih artiljerijskih granata, teško je bilo snaći se.

Pred samo jutro Nemci sa Vilića gumna, najureni ka Pidrišu, našli su se usled partizanskog mravinjaka. Banijci, Krajišnici, Dalmatinci, Crnogorci, proleter i Srbijanci, kao poplava koja probija nasipe, stuštili su se ka Gornjem Vakufu. Zarobljenog nemačkog majora (za kojeg smo posle dobili velik broj

drugova iz Jasenovca) i dan danas svojataju najmanje tri brigade. Ja ću ovde, negarantovano, da ispričam banijsku varijantu.

Kad je pod pritiskom čitave bujice nastala lomljava, onda je sve pokuljalo, jureći panično izgubljenog protivnika. Dotični major, nosilac »Gvozdenog krsta« još iz I svetskog rata, našao se potpuno izgubljen, bez veze i autoriteta da u opštoj gužvi bilo šta preduzme.

Komandant 1. bataljona Sedme banijske brigade, Ilija Spanović,¹ pomešan sa borcima Druge proleterske, ispod Mradžaja, naišao je sa svojom grupom banijskih boraca i još nekim borcima iz ostalih jedinica, na grupu Nemaca. U opštoj gužvi i natezanju oko švapskih pušaka, ranaca i ostale opreme, Ilija (tako mi se posle hvalio) nije dozvolio da tog majora tretiraju kao ostale Nemce i skinu mu uniformu, čizme i ranac, nego ga je sproveo odmah dalje, ali su mu ga usput »oteli« pripadnici neke druge brigade. Onda mu nisam verovao. Danas ni sam sebi ne verujem.

Uglavnom, završilo se. Mi smo 4. marta ipak bili povučeni.

Spustili smo se niz, do tada za nas nevidljive, serpentine u Prozor i brzo kroz njega niz Ramu krenuli ka Jablanici. Tek što smo se rano ujutro odvojili od poslednjih kuća kasabe, iza naših leđa avioni su počeli da bombarduju grad. Veoma lepo se videlo kako se vrteći u vazduhu krupna »kobasica« otvara kao mahuna graška iz koje kao roj pčela ispadaju neke crne tačkice, u stvari zeleno-žuto obojene, sa vrtećim krilcima, smrtonosne bombice od kilo i po. Dim od požara i prašina od bombi zastrla je kotlinu Prozora koji je ostao iza naših leđa. Od Prozora do Jablanice videla se prava slika događaja proteklih dana i očevidna katastrofa italijanskih jedinica. Uz put razbacani talijanski šlemovi, sanduci, kuhinje, kazani i mnogo drugih nepotrebnih čuda jedne nepotrebne armije koja nije znala ni zašto se borila, ni zašto je tako neslavno i neshvatljivo propala.

Mi smo 5. marta u zoru ostavili iza leđa Prozor i malo predahnuvši usput noću, stigli na ušće Rame, pred Jablanicu. Ovde su raspoređeni bataljoni po zaseocima od Rame do Jablanice imali prvu, donekle mirnu, noć za odmor i smeštaj pod krovom. Čekalo se dalje naređenje koje je glasilo: »Napred dalje preko Neretve«.

Oko podne 8. marta, korak po korak, približavali smo se srušenom mostu kod Jablanice. Između ova dva slomljena dela

¹ Poginuo 9. marta na Prenju; narodni heroj.

gvođenog mosta, položene daske bile su jedini prelaz na drugu stranu, koja je, tek nešto oštećena od četnika, predstavljala skromno proširenu našu buduću slobodnu teritoriju i privremeni smeštaj za iscrpljene borce, jedinice, izbeglice i bolnice sa sve većim brojem ranjenika.

Na jednoj i drugoj strani mosta teško bi igla mogla da padne od nagomilanih ljudi, ranjenika, kazana, sanduka i još od Italijana zaostalog krša. Čela Deveta novoformirana dalmatinska divizija, sa dodeljenim zarobljenim Italijanima, povučena iz borbe, prenosila je nosilo po nosilo klizavim daskama i uspinjala se uz suprotne, nad Neretvom nadvijene stene — korak po korak. Izmešana nosila zadržavala su i zdrave borce koji su se između njih prebacivali preko Neretve. Odozgo, kao lešinari, iz minute u minutu, iz sata u sat smenjivali su se »dormjeri«, »štuke«, »rode«.

I naša brigada je, prebacujući se u predvečerje čitav sat i po puževim korakom, platila krvavi danak. Oko 40 boraca je što poginulo, što izbačeno iz stroja. U jednom danu više nego u najžešćim danima borbe za Prozor. Množina nosila sa nemoćnima, koje se moralo preneti još zavejanim putevima uz krševito podnožje Prenja, rasla je svakog sata. Ne mogavši direktno, avioni su u naletu od pravca Mostara, duž Neretve, oštrim zao-kretom odbacivali smrtonosni teret pod stene na obali i masom gvožđa, kamenja i vode, uz stostruki tutanj, zasipali sklonjene jedinice vatrenom kišom.

Tek je suton oterao lešinare i brigada je u noć stigla u Glogošnicu, Djevor i ostale zaseoke, držeći stražu prema Prenju i Mostaru. Gomile ranjenika smeštene su u železnički tunel i nošene preko Krstača dalje ka verovatnim budućim bivacima u gornjem toku Neretve, koje su proleterске jedinice tek imale da očiste od četnika. Taj teren u rejonu gradića Kalinovika pretvoren je, pod pokroviteljstvom Italijana i uz njihova sidovanja, u četničko (doduše kratkotrajno) carstvo u koje je stigao i sam Draža.

Nalazili smo se u stalnom kontaktu s pojedinim ruljama četnika koje su, uz urlike i krijući se, iz daljine napucavale po našim položajima. Olako shvativši te čupavce teško smo platili našu nesmotrenost. Neki su i sretno prošli. Već prvog dana Vojko Hošteter, zamenik komandanta brigade, naivno je pokušao, svojim kajkavskim dijalektom, da preko doline potoka ubedi suprotnu stranu da je ovo besmislica, da »kaj se burno mi, braća Srbi, međseboom tukli«, dok mu jedan metak, kao

odgovor, nije rascepio uho. Vojkove reči: »Prokleti fakine, kaj misliš da si me vubil? Baš me nisi vubil!« bile su mu jedina uteha za neuspelu misiju — i za uho ..

No, 9. marta ujutro desio se ozbiljniji slučaj. Komandant Nina, drugarica Kaja Lalović iz politodela i zamjenik kome-sara Miloš Žica, želeći da skrate put između dva bataljona, na brisanom prostoru male ravnice potoka iznenada su zasuti vatrom. Pedeset metara do šume je vrlo malo, ali je bilo dosta da zlikovački busijaški metak u predelu kičme preseče život drugu Milošu, banijskom siročetu, koji se kao šeširdžijski radnik iz Zagreba među prvima našao u Baniji četrdeset i prve na poziv Partije. Tužan je bio pokop dragog Miloša u sumornom zaselku Djevoru i teško je bilo zamisliti da se neće više vratiti svojoj drugarici, s kojom se pre mesec dana oprostio u Glamoču.

Dva-tri dana odmora posle Jablanice bilo je ispunjeno sastancima, sumiranjem rezultata uz uobičajenu kritiku i samokritiku, ali je ipak pružilo potreban predah za nove napore koji su bili pred nama i koji su uskoro došli.

Naređenje za pokret i napad je stiglo. Brigada je dobila zadatak da u 12 časova izvrši pokret pešačkom stazom preko brda Gradac (k. 417), Sanice, Siljeve glave, Borčića i Milanove kolibe i ispod velikog Prenja izbije na Male Bare, Glogovo i dalje produži preko Plužina i Kifinog Sela u Nevesinjsko polje. (Ovo je jedini itinerer koji sam tako zapamtio da ga se i danas, posle toliko godina, sećam.)

Umesto u 12 u podne, krenuli smo tek predveče i već posle prvog blagog, ali oštro istaknutog grebena, pao je mrak. Pešačka staza, na karti označena tačkicama, bila je u stvari ivica brijacha po kojoj se jedva kretalo a levo i desno zurio je ambis. Svu snagu brigade, razvučene na stazi duž grebena, predstavljala su najviše prva četvorica — petorica boraca na njenom čelu. Oko ponoći kod Milanove kolibe, u stvari lugarske kućice označene na karti rogovima, isprečila se jedna stena visoka četiri metra. Na njoj, kao na srednjevekovnoj utvrdi, sedelo je desetak bradatih zlikovaca s jednim puškomitraljezom. Zadatak im je bio lak: trebalo je samo da iz punih sanduka, metodički i polako, bacaju bombu za bombom. Uzalud je bila naša vatra iz desetak puškomitraljeza bačenih koliko je to bilo moguće što više napred. Uzalud je bio i naš vatromet običnih i raznih boja, i fijuk naročito čuvanih zviždećih raketa zaplenjenih još od legionara na Baniji. Uzalud je bila i silovita smrt

komandanta 1. bataljona Ilije Spanovića i dvojice komandira četa koji su, ljuti zbog neuspeha, sami pošli s bombama napred. Protiv stenja i visine se nije moglo. Preostao je samo silazak istim mukotrpnim putem natrag. Tužan povratak u još tužniju dolinu Neretve, s gorkim okusom neizvršenog, a toliko važnog zadatka i desetak izgubljenih drugova.

Ovo je bila naša poslednja ozbiljna borba u IV ofanzivi. Sledio je put preko sela Krsca i Gornje Bijele, praćen »štukama« i granatama od Konjica. Brigada je nosila ranjenike, posrćući po kamenju. I poslednji konj dat je bolnicama. Most na Glavatičevu značio je kraj toga perioda. Ovde nas je posmatrao, onako izmučene, i drug Marko. Brigadi je bio potreban odmor, a tifus je raširio svoja krila nad njom. Sledećih nedelja brigada je u selu Grušću, proširenoj uvali kanjona Rakitnice, smeštena pa raštrkanim kolibama Ibri i Salka Fišića, Dura Potura, Lazara Cuce i ostalih, kojih se i danas sećam iz spiskova za rekviziciju »brava i hajvana«. Dve trećine boraca legle su, u tifusu, aia zasluženi odmor. Odahnući smo u Grušću . . .

Vladimir BAKARIĆ

